

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

БҮЯРГАЙ АЖАУУД

Бүгэдэ арадай сонин

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

1998
феврелиин
25

Үбэлэй һүүл харагшан үхэр харын 29 гарагай 4 СРЕДА № 36 (19877) Газетийн сэн хэлсэгтэ

Улаан-Үдын городской Советэй шийдхэбэри ГОРОДСКОЙ ХУНГУУЛИИН КОМИССИИН БҮРИДЭЛДЭ ХУБИЛАЛТАНУУДЫЕ ОРУУЛХА ТУХАЙ

"Россин Федерациин эрхэтэдэй хунгуулин эрхэнүүдые болон референдумдэ хабаадаха эрхэнүүдые лаб хангаха тухай" Россин Федерациин Хуулин 24-дэхи статьягай 5-дахи, 7-дохи пунктнуудай үндэһөөр, депутадуудай городской Совет ниггэжэ тогтообо:

1. Нютагай өөһэдэн хүтэлбэрийн зургаануудые хунгаха талаар городской хунгуулин комиссин гэшүүдэй уялганууднаа эрхэ түлөөлэгэнүүдээ болоулаха тухай өөрын мэдүүгын ёһоор Раиса Иннокентьевна Атутовае сүлөөлхэ.

2. Ньюсаар дуугаа үгэлгын дүнгүүдээр городской хунгуулин комиссин бүридэлдэ: "Буряад Республикын эд хэрэглэгшэдэй эрхэнүүдые хамгаалдаг бүлгэм" гэжэ нийтын эмхээр, бүлэг хунгагшадар дэбжүүлэгдэһэн тус бүлгэмэй правленийн түрүүлэгшэ, 1940 ондо түрэхэн Светлана Македоновна Манзиевае томилхо.

Депутадуудай городской Советэй түрүүлэгшын уялгануудые дүүргэжэ В. ПРОКОПЬЕВ.

2 - 3 - дахи нюурнууд.

"АГРОИНВЕСТ" гэхэн валютна инвестиционно жасын коллектив Буряад Республикада ажауудаг бүхы зоние Сагалганай хайндэрөөр амаршалан, элүүр энхые, баяр, аза жаргал хүсэнэ. Хүдөөгэймнай зон ерэхэ жэлдэ эрхим баян ургаса хуряжа, баян ажаууг лэ!

ОЛОН АНХАРАЛДА
Гүрэнэй "Гэсэр" гэхэн предпряти Гүрэнэй гостинично-аяншалгын "Гэсэр" предпрятинин болгогдобо гээд республикын зондо мэдээсэгдэнэ. Асуудалнуудаар нимэ телефоноор хандажа болохо: 21-40-88.

БУҢАЛГААН
ҮРГЭЛЖЭЛХӨӨР
Гусинозёрскын ГРЭС - эй хүдэлмэришэд буһалгаага үргэлжэлүүлхээр.
Россин акционернэ "Нэгэдэмэл энергетическэ системэ" гэхэн бүлгэмэй комиссин гэшүүд Москва хотоноо ержэ, ГРЭС-эй хүдэлмэришэдэй ажабайдалые долоон хоногой туршада шэнжэлэн үзөөд бусаа лэн. Тэдэнэй хүдэлмэрийн дүнгүүд Москвагаа үшөө эльгээгдээгүй. "Сибэнергэ" Гусинозёрскын ГРЭС-эй хүдэлмэришэдтэ мүнгэн эльгээгдээ, харин тэрэнэй хэмжээн мэдэгдэнгүй.
Москвагай комиссин гэшүүд ерхэн үдэртөө Буряад Республикын Президент Л.В.Потаповтай уулзажа хөөрлөө. ГРЭС-эй мүнөөнэй ажабайдалые шэнжэлхэн комиссин тодорхойлолго Буряад Республикын Правительствоа эльгээгдэхэ ёһотой.
Д. АНГАЕВ.

Спорт Спорт Спорт

БАЯРТАЙ, НАГАНО - САЙН БАЙНА, СОЛТ ЛЕЙК СИТИ

Феврелиин 22-то Японой Нагано хотодо Үбэлэй XVIII Олимпиин нааданууд түгэсэбэ. Эдэ наадануудта 72 гүрэнэй 2450 гаран спортсменүүд хабаадаа.

XVIII Олимпиин наадануудта манай Россин команда 9 алтан

Евгений Платов хоёр болоног. Биатлоноор ганса Галина Куклева түрүү хуурида гаража шадаһан байна.

Энэ Олимпиадада эршүүлнай ехэ муугаар хабаадаа гэжэ тэмдэглэмээр. Санаар урилдаанда, биатлондо нэгэшье медаль абаагүй. Эршүүлнай яагаа гэшэб?..

Хоккейгээр манай Россин

түрүү хуури эзэлхэбди" гэжэ байгааг аашалһан Канадын хоккеистнүүд дүрбэдэхи хуури эзэлээ. Энэл спортын сүйлөөр эхэнэрнүүдэй гунда (Олимпиадын программада түрүүшынхией оруулагдаа) США-гай команда шалгараа. Конькигаар урилдаанда Голландин, хадаһаа санаар холжоролгодо Австриин, фристайлаар США-гай, трамплин болон хойто зүгэй двоеборёор Япон гүрэнэй түлөөлэгшэд түрүүлээ.

Үбэлэй XVIII Олимпиин наадануудта эгээл олон алтан медаль (12) Германиин түлөөлэгшэд абаа.

2002 ондо Америкын Холбоото Штадуудай Солт Лейк Сити хотодо угаадахи үбэлэй Олимпиин нааданууд үнгэргэгдэхэ.

Борис БАЛДАНОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ:

1. Олимпиин наадануудай хоёр дахин чемпион Ольга Данилова.
2. Олимпиин наадануудай чемпион Илья Кулик.
3. Олимпиин наадануудай гурба дахин чемпион Лариса Лазутина.
4. Олимпиин наадануудай чемпионууд – Оксана Казакова Артур Дмитриев хоёр.
5. Паша Грищук Евгений Платов хоёр Олимпиин наадануудай хоёр дахин чемпионууд.
6. Галина Куклева

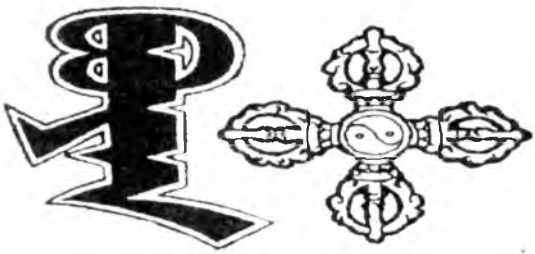
(дундань). 7. Санаар эстафетэ шүүгээшэд (зүүн гарһаа): Лариса Лазутина, Нина Гаврилюк, Елена Вяльбе, Ольга Данилова. 8. Хорин нэгэ наһатай Юлия Чепалова – эгээл хурдан марафонка.

медаль абаһан байна. Эхэнэрнүүдэй гунда санаар урилдаанда ганса манайхин түрүү хуури эзэлээ бшуу. "Алтан" шанда хүртэхэн басагадаа нэрлэе: Ольга Данилова, Юлия Чепалова, Лариса Лазутина, Нина Гаврилюк, Елена Вяльбе. Фигуристнариной гурбан түрүү хуури эзэлхэн байна: Илья Кулик, Оксана Казакова Артур Дмитриев хоёр, Паша Грищук

команда финалда хүржэ шадаа. Наадануудай эхилээгүй байхада, хэншье Россин командые хараадаа абаагүй, түрүү хуури эзэлхын тула финал соо наадаха гэжэ хэншье хэлээгүй байгаа бшуу. Эгээл һүүлшын гол шухала наадая Россин команда Чехидэ 0:1 тоотойгоор шүүгдэшоо. Эндэ Чехиин бартаа хамгаалжа Доминик Гашек эгээл һайн, бэрхэ талаһаань бээе харуулаһан байна. Түрүүшын үгдэрһөө "бигд

УРАН ЗУРААШАДАЙ АША
ҮРЭТЭЙ УУЛЗАЛГАНУУД
Парижай "Отель ДРУО" гэжэ акционернэ байшанай хүтэлбэрилэгшэдэй нэгэн господин Клод Роберт Улаан-Үдэ албанай хэрэгээр ержэ, Буряад ороной уран зураашадай ажал хэрэгүүдээр һонирхобо. Энэ акционернэ байшан 1557 ондо байгуулагдаһан тула оортан баян түүхэтэй, онсо хараа шидэлтэй дэлхэй дээрэнхн эгээл ехэ эмхинүүдэй нэгэн гэхэ гү, али Сотбисой, Кристини удаадахи хуури эзлэдэг юм.
Эгээл түрүүшынхией Эрхүү хотодо үнгэргэгдэхэеэ байһан Уласхоорондын акционернэ хүдэлмэридэ хабаадаһаа Клод Роберт хэдэн үдэр урид ерхэн байжа. "Интуристын" директор Рада Дамбаевна Жалсаевагай хүсэл оролдоогоор Буряад оронтой танилсаба гээд онсолоттой. Эрхүүдэ байһаа оной февралын 26-27-до үнгэргэгдэхэ Уласхоорондын аукциондо бэлдэхэ аяар б жэлэй туршада ябуулагдаһан байха юм. Энэ талаар манайһие уран зурааша ажал ябуулжа эхилбэ. Энэ хэрэгын уригшатай байт.
Д. ХУБИТУЕВ.

БУРХАН

Ум Маани Бадмээ Хум

"Буряад үнэн" сонинной болон Россия Заншалта Буддын шажантай Сангхын үмэнэһөө тус хууданһаараа нэгэ удаа хэблэдэ гарадаг.
ФЕВРАЛЬ. 1998 он.

Бухы хүзэгшэд, уншагшадаа гарахаяа байгаа Бар жэлэй Сагаан хараар амаршадаяа-аа! Эхэ хамаг амитанай аша тунгада энэрхы сэдхэлэ үйлэдэжэ. буянгаа арьбажуудан. эдүүр энхэ. баяр жаргалантай ажаһуухатнай бодтогой!

САГААЛГАНАЙ ХУРАЛНУУД

Ивалгын дасан

Февраллин 25. Дүгжүүбэ. Сор гаргалган.
Февраллин 26. Бүтүү үдэр. Снидэр Баддан хама сахюусанай хурал.
Февраллин 27. Сагаалган.
Февраллин 28. Табан Хаанай хурал.
Мартын 1-3. Юрөөлэй хурал - бэе, хэлэ, сэдхэлэй нүгэл баршадые арьюудхалга.
Мартын 4-5. Диваажанай хурал.
Мартын 6. Отошын хурал.
Мартын 13. Арбан дүрбэн Юрөөлэй хурал.

Мартын 14. Арбан табан Юрөөлэй хурал.
Мартын 15. Түгэсхэлэй хурал.
Хуралнууд үглөөнэй 9-һөө 20 саг хүрэтэр болохо.
Россия Федерациин Буддын шажанай Заншалта Сангха хамаг жиндаг хүзэгтэнөө ерэхээ байгаа 1998 оной Сагаалганай найдэрээр амаршална.
Абаралай Гурбан Эрдэни Та бүгэдэниие үршөөн адислаг!

БУРХАН БАГША, ТҮБЭД, ДАЛАЙ ЛАМА ТУХАЙ

Сагаан хараар амаршалан, "Ногоон Дара эхэ" Дхарма-түб МВД-гэй клубтай хамта Түбэдэй буддын шажан тухай фильмүүдые харахыетнай та бүгэдэниие урина:
Февраллин 28-да, мартын 1-дэ, 6-да, 8-да, 13-14-дэ, 15-да.
11 саг. "Харин дайдаа мүндрэлхэн нигүүлэхсэл". Гэгээн түрэлтэ Далай лама Түбэд орон тухай фильм.
13 саг. "Маленький Будда". Режиссер Бернардо Бертоллучин алдар сууда гараһан фильм. Бурхан багшын рольдо - Кину Ривз.
16 саг. "Семь лет в Тибете".

Америкын Голливудай суута режиссер, актер Брэд Питтэй найруулан табиһан фильм.
Ехэшүүлэй билет - 5 түхэригтэ, студентнэр, пенсионерүүдэй - 3 түхэригтэ, хурагшадай - 2 түхэригтэ.
Клуб МВД-гэй байшанай саана Димитрова, 3 гэгэн адресаар Горсадай хажууда оршодог.
Бухы дэлхэйгээр суурхалан американ режиссернуудай буддын шажан, түбэд соёл тухай фильмүүд илангаяа залуушуудта тунхатайше, һонирхолтойше байха. Онсо шухаг арга боломжоо бү аладаг!

"ҮДЭР БҮРИНИ ДАЯАН БИСАЛГАЛАЙ УНШАЛГА" ТУХАЙ ТИЛЭЙ БАГШЫН ТАЙЛБАР

МҮНХЭ БУСА, ҮХЭХЭ ТУХАЙ

Даяан бисалгал хэдын бодомжолхын тула гурбан зүйл танда нэрлээ нэмби Нэгдэхинь, ҮХЭХЭ ЗАЙЛАШАГУЙ. Үдэр бүрингөө ажабайдалда энээн тухай ханажа, бодож ябаха ёһотойт, тини ерээдүйдэ даяан бисалгал хэдэг болоходоо, оюун сэдхэлэйнгээ хубилжа захалһаниие обээрхот.
Үхэлэ юундэ зайлашагүйб? Бэемниай амидаралай агшан үүрэгтэндэ хорожо, шэнгэжэ байдэг аад, хаанаһаашье нэмдэггүй ушарһаа үхэлэ зайлашагүй. Амидаралые тоһон зулатай сасуула болохо: тоһыень нэмээгүй хаа, заабол бүхэхэ, унтарха. Зуладал адыар, манай амидарал үдэрһөө үдэртэ эсэс тээшээ дүтэлжэ, тинһээр амидаралайминий зула унтарха, үхэлһөө хэнишые зайлашагүй. Үнгарэгшэ үе сагта байһан бүхы хүнүүд үхөө, мүнөө ажаһууһаад ерээдүйдэ үхэхэ - хэнишые үхэлһөө зайлашагүй. Тинмэһээ үхэлэ зайлашагүй.
Бисалгаха, бодохо үшөө нэгэ зүйл - ҮХЭХЭЙ ЕРЭХЭ САГ МЭДЭГДЭЭДЭГГҮЙ. Миний хэлээшэ байл һонин бэшэ байжа магад. Зүгөөр танай ажабайдал, наһанда тон тунхатай байха. Бурханай Ном суртаал тухай заабари хургаанууд һонирхолтой түүхэ домогуудта адли байха ёһотой гэжэ һаналтагүй. Энэтай таанадые һамааруулын тула үдэр бүри шэнэ ушаралнуудые дуралхажа байдаг "Санта-Барбара" бэшэ бишбы даа. Һамааруудат түүхэнүүд ажабайдалтай баһал байха зэргэтэй юм бээ. Теэд тунхатай түүхэнүүд мүн хэрэгтэй. Заримдаа һонирхолтой домог түүхэнүүдые хөөржэ, хургаануудта айладанаб. Заримдаа тинмэ һонин бэшэ аад, ажабайдалтай тунхатай байха түүхэнүүдые хөөрэдэгби. Бурханай Номой философи шудалхадаа, эдэ хоёр зүйл түүхэнүүдтэ хоюулан дань дуратай нэмби.
Тини үхэлэй ерэхэ саг мэдээтэй бэшэ. Юундэб гэхэдэ, энэ юртэмсэдэ наһанай ута, богони байхань мэдэгдээтгүй ха юм зарим хүнүүд хара

залуугаар, бүри түрэнһөө гурбан үдэртэйдөө үхээдэг. Нүгөөдүүлэ табан, арбан, хорин үдэр гү, али эды жэл болоод үхэдэг. Тинмэ болоходоороо тэрэ гү, али энэ хүнэй хэды наһа хүрэхые уридшалан хэлэхэнь хэсүү. Тинмэһээ юундэ үглөөдэршые үхэжэ магад бэшэ байха юмбиб? Нэгэтэ үхэхээ булта мэдээлгэби, теэд энээн тухай бодомжолдоггүйбди. Тинһээ тинтэрээ үглөөдэр, магад, үхэхэб гэжэ өөрыгөө бодомжолхые баалахань тон хүндэ. Бидэ тад ондоогоор: "Үглөөдэр би үхэхэ ёһогүйб", - гэжэ бодонобди. Теэд мүнөөдэр тон олон хүн үхөө. Тэдэнэй хэнишые мүнөөдэр үхэхэб гэжэ ханаагүй. Таанадтал адыар тэдэнэр үсэгдэлдэр: "Үглөөдэр үхэхэгүйб", - гэжэ ханаа һэн. Теэд сагай ерэхэдэ, тэдэнэр үхөө.
Бухы дэлхэй дээрэ мүнөөдэр олон мингээд хүн үхөө. Тэдэнгээд адыар, бидэшые үхэжэ болоходби. Хэрбээ мүнхэ буса, үхэхэ тухай, үхэлэй зайлашагүй тухай, үглөөдэр өөрынгөө үхэжэ болохо тухай хэзээшые бодож үзөөгүй байгаа хаа, бидэнэр үхэлэй ерэхэ сагта мэдэжэ, тээлмэрдэжэ, гашуудал голхоролдо абтажа болоходби.
Үхэлэй ерэхэ саг үшөө юундэ мэдэгдэнэгүйб гэхэдэ, үхэлэй ерэхэ нүхэсэлнүүд, амиды үлэхэдэ орходоо, хураггүй олон бшуу. Газар хүдэлэгэ, үер, халдабарита үбшэнгүүд, хуушарһан үбшэнгүүд, рак, СПИД гэхэ зэргын элдэб олон шалтагаанууд хүнэй ами наһые тон бэлэхэнээр таһалжа болохо. Тингээдые хүн түрэлтэн үхэлэй шалтаг болохоор гуйлай ехэбуу зэбсэг, хубидаа хадагалжа ябадаг буу зэбсэг, бомбо гэхэ мэтые нөөсэлэнхэй. Үхэл асардаг эдэ нүхэсэлнүүд тунхы таанад һайн мэдэнэт.
Эдээн мэтээр, эм дом амиды үлэхын нүхэсэл гэжэ бодонобди. Теэд танда таарахагүй эм уубал, тэрэтнайшые танай үхэлэй

ЛАМ-РИМ

шалтагаан боложо магад. Таарахагүй эдэныше үхэлдэ хүргэжэ болохо. Амиды гарахаданнай тунхалха зориготой гэжэ бидэнэй ханадаг объектуудшые манай үхэлэй шалтагаан боложо магад. Тинмэһээ үхэлэй ерэхэ саг мэдээтэй бэшэ гэдэг ха юм.
Манай бэеын, уһанай хоһондэл, хула хэбрэг байһан ушарһаа үхэлэй ерэхэ саг мэдэгдэнэгүй. Заримдаа хүнэй бэе тон хүдэр, хүсэтэй шэнгээр үзэгдэдэг аад, тон өөдэгүй ахирхан ушарһаа хүн үхэжэ болохо.
Нэрлэгдэн эдэ гурбан зүйл шалтагаануудай эсэстэ үхэлэй ерэхэ саг мэдээтэй бэшэ гэжэ хэлэхэминий зүйтэй. Өһөһөө энээн тухай бодож туршагты.

*Уһанай хөөһэндэл, миний бэе тон түргэнөөр үгы болохо хосордог, харин бэйемни хойноһоо дахаад ябадаг һүүдэртэл, үйлымни үри нүгшэнэйимни удаа болбосорон тодоржо ердэг.
Энэныше хууууца мартангүй, ямар юмэ хэжэ байһанаа һэримжэтэй хёрхоор ото хинажа ябахымни, муу ябадһаа зайлажа, буянгаа арьбажуулхымни тула намда адис хүртөөн соёрхо.*

Минишые танда үгэхэ зүбшэл нимэ: Номой хургаал шагнагты, удаань эдэ хургаанууд тухай бодомжолгты, тини хүсэтэй этигэл хүзэгтэй болохот, тэрэнэй һүүлээр даяан бисалгал хэхэ аргатай болохот.
Имагтал намайе энээн тунхы танда хэлэбэ гээд, миний үгһэн хургаалда бү этигэгты. Энэныше өһөдөө шэнжэлхэ ёһотойт - худалдажа абахаһаа урид алта шалтагаандал адыар", - гэжэ Бурхан багша хэлэһэн байдаг.
Бодомжолхын, даяан бисалгал хэдын тула дурсагдаһан гурбадугаар зүйл гээд, үхэхэ сагта танай оюун ухаанай бүтээлһээ гадна ямаршые юмэ танда тунх болохогүй. Бодоод үзэгты: танай нүхэд, дүтынхид, танай зөөри баялиг, алтан, һайн машинанууд, томо үнгэтэ телевизор - үхэхэ сагтатнай танда тунхалха гү? Энээн-һээ юуеныше абаад ошожо шадахагүйт. Миний хөөрһэн үлгэр соохи хоёр хүгшэдэй сэгсүүдгэл адыар, эдэ бүгэдэ танда тунх болохогүй. Бэетнайшые үхэхэ сагта тунхалхагүй, юундэб гэхэдэ, бээе орхихо баатай болохо түбди. Бээдээ тон анхаралтай байдаг бээдэди: отол амтатай эдэ үгэхэ, һайхан хубсаһаар шэмэхэ гэжэ оролдодогбди. Теэд бээе абаад ошожо шадахагүйт. Удангүй танай үхэнэн бээе хүнүүдүтэлхэе болихо, урдань аргагүй гоё байһаншые һаань, муухай үнэр гутаха ха юм. Үхэхэ сагта бээ тунхалхагүй.
Үхэхэ сагта гансал оюун ухаанай бүтээл, һайн үйлын үри - энэтнай бодото зүйл бэшэ, харин оюун сэдхэлэйтнай шанар болоно - имагтал энэ танда тунхалха аргатай байха. Харин бусад бүхы юмэнүүдые, бодото байһан ушарһаань, аянда мордогшо танай сэдхэл үхэхэ сагта абаад ошожо шадахагүй. Имагтал танай мэдээс, бэлигүүн бодол, оюун сэдхэлэй бүтээл энэ дэлхэйһээ халиһан хүндэ үнэн тунхалжа шадаха. Хэрбээ үглөөдэр танай

үхэхэ хаа, харин мүнөөдэр нэгэ хүн миллион доллар, нүгөөдэ хүн мүнхэ буса, үхэхэ тухай хургаал үгэбэл, хэнишы танда үнэн тунхалаа болоноб? Миллион долларын таанад абаад ошожо шадахагүйт, харин үхэхэ, бардо (загуурди) тухай мэдэс тангата сүт үлэхэ, энэтнай үнэн баялиг гээшэ.
Богдо Миларайба хадаһаа буутаад, хүнүүдтэй ушарһаа, тэдэнэдэ дуу дуулажа үгөө юм. Тэдэн минн дуунууд бэшэ, харин Ном суртаалай дуунууд байһаа.
Богдо Миларайба хадаһаа бууулаа, дайралдаһан хүнүүдэй зариманишын Ном абаһан тула болбосороод байна гэжэ хараад, дуунай тухэл янзаар Бурханай Номые тэдэнэдэ айлаһаа ха юм.
"Хаана ажаһуунабта? Гэртнай хаанаб?" Баялиг зөөритнай хаанаб?" - гэжэ хүнүүд тэрэнһээ асууһан байна. Мила богдо ишгөжэ харюусанай гэхэ: "Миний бадал, танай байдал тон ехэ илгатаһан. Танай гэрнүүд шуудугаар, модоор хэгдэнхэй. Миний гэр ухаагаа түгээдэржүүлгын, бэлигүүн бодолой туһаар баригданхай. Танай баялигые хулуухань бэлэн, харин миний баялиг хулуухын аргагүй, юундэб гээдэ, тэрэ харагданагүй ха юм. Таанад өөһэдынгөө баялигые нэгэ түрэлһөө нугоо түрээдэ мордоходоо, абаад ошожо шадахагүйт. Ганан баялиг хүрэгдэй томо болоходонь хэрэгдэмжэһээ гарадаг хүү хэлдэйнүүдтэ адли. Харин миний баялиг түрэлһөө түрээдэ намһаа халхасагагүй. Танай баялигэй сэн (мүнөөнэй түхэригтэ адыар) буураха, харин миний баялигэй сэн саг үргэлжэ дээшлэхэ. Иимэ баялигаар һонирхоо һантай, танда үгэхэ аргатай". Мила богдо Ном суртаал тунхы, үхэхэ сагта имагтал оюун сэдхэлэй бүтээлэй тунхатай байха, харин бусад зүйлнүүд тунхы болохогүй тунхы хэхэ бшуу.
Ангил хэлэһээр Б.ДОНДОВОЙ аман үгөөр оршуулһаниие Н.БАДМАРИНЧИНОВ буряадшалаа.

ШЭНЭ ЖЭЛ - ТҮБЭДТЭ

Нарые Гагарин нэгэ тойрохын угтаа үе сагай эхинийн шэнэ жэл болон гээш бээ. Бурхан шажантан энэ сагта тон ехэ удах шаанар олгодог байха юм. Эгээл энэ үдэрнүүдтэ Будда Шингэүни ээ үдэрнүүдтэ Бурханай Номдо харша багша Бурханай Номдо харша тэрэс үзэлтэй зургаан багшанарыг тэрэс үзэлтэй хамта Номойн-дахуунуудтайн хамта Номойн-гоо хүсөөр илажа, өөрынгоо Номдо хүзэг бэшэрэлтэй болгонон юм. Түбэдэй Амдо хизаарай юм. Түбэдэй хотогто Богдо Зонхобо Гэгээн хотогто Богдо Зонхобо Гэгээн бодолой, зан шагша-багшай, йогоозорой эди шэдин дээдэй зэргэдэ хүржэ, 7-дугаар дээдэй үедэ гэхэ гү, али 1403 ондоо наса хотодо Гандан Монлам ченмо-Ехэ юрөөлэй хурал түрүшынхээ тогтоогоод, хайндэ-рыг нэгэ долоон хоногтоо гурбан долоон хоног хүрэтэр нунагаа хэн.

Хайндэрэй гол үдэрнүүдтэ хаарамбын нэрэ зэргэдэ шалгалта тушаадаг, 15-дахы үдэртэ - "Дүйн Чоа" (хайндэрэй үргэл барилга)", 16-дахы үдэртэ Майдари бурханай зальбарха хайндэр болодог. Эдэ үдэрнүүдтэ хэдэн арбаад мянган лама хуваарагууд суглардаг.

Түбэдэй бүхы районуудта хайндэр дүтэрхыгөөр болодог. Ондао дасангуудай хайндэр-лэглэн ено заншалнуудыг мэдэхэгү тула Лавран-Даша-Чил гэгээн дасанай ено заншал тушаа хөөрэхэмни.

Шэнэ жэлэй нэгэндэ ламанар үглөөнэй 3 сагта бодоод, багшанартаа үргэл, гол түлэб, үрз жэмс, амтатой бообо, шөхэр баридаг. Энэ багшяа хүндэл-хэнэй, баясхалан хүргэлхэнэй тэмдэг болохо бшуу. Харин багшанар харюудань шабинарта бэлэг баридаг. Харюугай бэлэг болбол шабинингаа хэшээл оролдолгыг урмашуулан удхатай.

Бурханай Ном шудалха замда ушардаг наад бэрхэшээлнүүдыг усадахын тула энэл үдэртөө шажанай Сахиусадта хадагуудыг, санзай, хүжэ мэтэнүүдыг үргэдэг. Шэнын хоёрто бүмбэгөөр наададаг. Хэнинин хүлөөрөө бүмбэгтэ эгээл дээрэ гаратар үдхэлэнб, тэрэ магтаалда хүртэдэг. Газараар бүмбэгтээ мухарюулжа болохогүй. Энэ наадан Хиш мориной хайн зунтэй, гарабан жэлдэ урагшатай ябахы харуулан жэшээтэй юм. Шэнын гурбанай хоёрдохы хахадта "Моилан ченмо" - "Ехэ юрөөл" эхилдэг.

Хадын ташаланда Бурхан багшын туйлай ехэ зурамал тэлэг дүр дэлгээдэг.

15-дахы үдэрэй үдэшэ хүнэй үнгэтэ тоноор бүтээхэн сээсгүү-дээр үргэл баридаг. Эдэ сээсгүүд үй түмэн электрын дэнгүүдэй

яларшахада, ехэ хүрөөтэй байдаг. Ламанар хуваарагууд гэрэй орой дээгүүр гараад, "Лам-рим", "Аг-рим", "Жодшуг" ("Бодхичарья Аватара") болон бусад сударнуудыг сээжээр уншадаг. Аянталан уншагдадаг эдэ мүргэл зальбаралнуудыг шагнахада, сэдхэл дотор хайн хайхан амарлингы мэдэрэл түрэдэг.

Арбан зургаанай үдэр Майдариин эрьехэ хайндэр болодог. Элдэб үнгын шэмэг гоёлтонуудтай хубсаа үмдээн ламанар гартаа тугуудыг, 8 тахил, Агуу хаанай засагай 7 хүлдэ тэмдэг мэтын эрдэнинүүдыг баряад, дасанай дуган сүмэнүүдыг хоёр часай туршада тойродог. Гороо хэхэ үедөө ерээдүйдэ Майдари Бурханай шаби боложо, даяан бисалгал хэлэнэй ашаар Бурханай боди хотог олохын түлөө булта зальбардаг. Энээнэй үүдээр юрөөлэй балин (сop) залагдажа, ном сударнууд уншагдадаг, Цамай хатар гүйсэхдэгдэдэг. Эдэ бүгэдэ олон мянган зоной хабаадал-гатайгаар үнгэрдэг.

Бурханай Номдо зорюула-дахан хайндэрнүүдэ энээгээр түгээсэдэг.

Ушөө нэгэ заншал тухай. Шэнын 1-нэй хүнинин нэгэ саг ябажа байха үедэ түбэдүүд гэрнүүдэйнгээ оройдо гараад, хүжэ, санзай бадараадаг, дунгар бүрээ үлээдэг, Бурхадта хандажа: "Аха Жалло", - гэжэ гурба удаа шангаар мэндэшээдэг. Һүүлээрнэ түрэнэн үдэрхөөн тэдэниие хаража, аршалжа ябадаг өөһэдэнгөө Сахиусануудай хүндэлэлдэ санзай, хүжээ бадараадаг. Тэдэмнай уула хабсагайнуудта амидардаг дошхон Сахиусанууд болоно.

Гэртээ бусаад, түбэд зон эгээл амтатой эдэс хоолоо шанадаг, гоё хайхан хубсаа үмдэдэг, бэе бээе амаршалдаг, зөөлөөр дуугарха гэжэ оролдодог, мэхэ гаргажа, худалаар хэлэхэнэ хорюултай.

Эдэ бүгэдэ Шэнэ жэлэй үлзы дэмбэрэл хурьлан хайн хайхан бүтээлэй хүлдэ тэмдэгүүд болоно. Һүүлээрнэ Шэнэ жэлэй хоёр долоон хоног соо үдэрэй сагта шүтээнэй нангин газарнуудад гороолжо, мүргэл үргэл хэдэг, юрөөл табидаг, үдэшэндөө нүхэдөө, түрэлхидөө урижа, найрладаг. Түбэдүүд ехээр архи уудаггүй.

Буряад орондо энэ хайндэр Сагаан нара гэжэ нэрлэгдэдэг. Энэмнай бүхы Бурхан шажантанай буянгаа арьбажуулха хайн хайхан саг болоно.

Сагаалганай хайндэрөөр та бүгэдэниие амаршнаб.

ДАША ЖАМЦА,

Ивалгын дасанда хуудаг

түбэд лама.

ДЭМБЭРЭЛ ЕХЭТЭЙ ДУЙНХОР ДУГАН

Үнгэрэгшэ жэлэй ноябриин 15-да Улаан-Үдэдэмнай түрүүшын шулуун дасан - Дуйнхор дуганай бага арамнай үргэгдөө хэн. Энэ дуган Дээдэ-Онгостойдохы Хамбын хүрээндэ бодхоогдоо юм.

Дуйнхор (энэдхэгээр, Калачакра, буряадаар, Сагай Хүрдэ) эгээл дээдын Маха-Аннутара Йога-тантрын нургаал болоно. Анхан Бурхан багша Шамбалын орондо Дуйнхорай Ном айлдахан байна. Тэрэнэй Һүүлээр аяар 1600-гаад жэл үнгэрхэн хойно манай ээрын Х зуун жэлдэ Дуйнхорай Ном Энэдхэг залагдахан байна. Удаань Түбэд ерээ.

Буддын шажанай Монгол, Буряад оронуудаар дэлгэрхэдэ, Дуйнхорай тарни мүн лэ иишэ дамжуулагдахан байна. XIX зуун жэлхээ Дуйнхор дуганууд Буряадай гол гол дасануудта бии болоо хэн. Агваан Доржиев, хубисхалай Һүүлээр хамба байхан Баниин багша болон дээдын эрдэмтэй бусад буряад ламанар Дуйнхор ваангуудыг хүртөөдэг байгаа.

Тарниин ном (Тантра) имагтал хамаг амитанда туна хүргэжэ, тэдэниие Бурханай

боди хотогто хүргэхэ гэжэ тон хүсэтэйгөөр оролдонон

хүнүүдтэ дамжуулагдадаг юм. Иимэ хүнүүд бусад амитанай зоболониие харахадаа, тэдэниие аргагүй хайрлажа, тон түргэнөөр зоболонхоонь сүлөөрүүлхэ гэжэ хатуугаар шийдэдэг.

1995 ондо Монголдо Далай ламын Дуйнхор ваан табихада, Буряаднаа, Агаһаа 500-гаад хүн ошонон байна.

Буряад орондо Дуйнхор ваан табиха гуйлта Россин Буддын шажанай Заншалта Сангхын хүтэлбэри Далай ламада дамжууланхай. Дуйнхор ваан

табиһан орон нютагта энхэ тайбан байдал мандадаг хайн хайхан удха шанартай байдаг. Дуйнхор ваан нюуса болобошье, олон мянган зондо үршөөгдэдэг юм.

Улаан-Үдэдөө Дуйнхор дугантай болоходоо, Далай ламыг залажа, онсо үлзы дэмбэрэлтэй Дуйнхор ваан нютагтаа табуулха аргатай болобо гэшээбди.

Н.ДАБАЕВ.
ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Дуйнхор дуган Сагаалганай урда тээ; хайлахан дуганай нуурида табигдахан Субарга; Баатар лама уншалга бүтээнэ.

Авторай болон А.ПЛЕХАНОВАЙ фото.

БУДДЫН ШАЖАНАЙ НЭРЭ ТОМЬЁОНУУД

Восьмичленный обет - восемь обязательств, которые берет на себя буддист. "Найман гэшэгүүтэ санаар" гэдэг. Эдэнь гэбэл: 1/буруу хурисалһаа арсалга, мүн 2/юумэ хулуухаһаа, 3/алахаһаа, 4/худалаар хэлэхэнээ, 5/архидалгаһаа, 6/һүпинин сагта эдээлхэнээ, 7/бүжэглэн хатархаһаа, 8/үндэр орон дээрэ унтахаһаа арсалга болоно.

Всеведущий - все знающий, обо всем осведомленный. "Хамагыг айлдагша, хамагыг мэдэгш" гэжэ оршуулагдана. Жэшээнь, бурхан хамагыг мэдэдэг, хаанашы байдаг, хамагыг харадаг гэхэ. Мүн бүхы изагуурта хубилгаанууд болон мэдээжэ ламанар иимэ хэргэм абадаг байгаа.

Всевишний - торжественное название бога. Христиан шажанда "дээдын бурхан" гэнэн ойлгосо бии. Тэрэ хадаа оршожо бангаа хамаг бүхы юумэнэй дээдэ тээ байдаг гэнэн удхатай. Буддын шажанда тиимэ бурхан байдаггүй гэхэ.

Вселенная - 1/по современным представлениям, вся система мироздания, включающая космическое пространство и существующие в нем небесные тела (планеты, звезды и т.п.); 2/весь земной шар, земля со всем существующим на ней. Түрүүшын удхаар буряад хэлэндэ "замби түби, замбуулин

түби", харин хоёрдохы удхаарнь "түби дэлхэй, юртэмсэ дэлхэй" гэнэн үгэнүүд хэрэглэгдэдэг. Бөө мүргэлдэ дээдэ, дунда, доодо түби гэжэ илгагдажа, бурхад болон шолмосууд эдэ гурбан түбээр хубаагдадаг гэбэл: тэнгэри хаадууд дээдэ түбидэ, газар уһанай, хада уулын эзэд дунда түбидэ, мүн Эрлиг хаан болон туһалагшадын доодо түбидэ оршодог гэхэ. Харин буддын шажанай ёһоор, замбин тэг дунда Сүмбэр уула байдаг, тэрээнхээ лёнхобо сээсэгэй дэальбэнүүдтэл адляар түбинүүд халаатан ошодог, эдэниие океан далайнууд тойрон байдаг. Дүрбэн түбинин нэгэниинь Индостан түби гэнэ.

Г
Гаарамба - гарамба; окончивший курс цанида. Цанид гэдэг тухай дасанда шажан болон буддын философи шудалдаг. Харин тэрэ гүн ухаан реалис ба символическа гэнэн иимэ хоёр шэглэлтэй юм. Бодото байдалһаа үндэхэлхэн шэглэлын "цанид-тэгбэ" гү, али "судар" (сутра) гэжэ нэрлэгдэдэг. Цанид дасанда (факультеттэ) иимэ зүйлнүүд үзэгдэдэг гэбэл: мэдэглэн онол (прамана гэхэ гү, али гносеологи), буддын байдал туйлаха теори (бараамид), дундада үзэл ба хогоосон шанар тухай нургаал (ондоогор хэлэбэл, ажамидаларай относителна шанар тухай, ланзаар

мадьмана), абидарма (метафизикэ) болон ламанарай арюун ябадалай дүрим (винай). Цанидай түрүүшын дүрбэн аймагыг, нахилдань зохио винайн хубиине үзэхэн ламада "гэбшэ", мүн цанидыг гүйсэд үзэхэн, ном хаялсадаг болоһон ламада "габжа" гэнэн эрдэмэй нэрэ зэргэ олгододог. Харин шажанай табан ухаанда түгэс мэргэжэхэн, Түбэдэй һасын хийдүүдтэ дамжаа шалгалта барихан хүндэ гаарамба, наарамба гэнэн нэрэ зэргэнүүд үгтэдэг. Жэшээнь, Агваан Доржиев "гэлэн" гэнэн зэргэдэ шалгалта бариһанайнгаа Һүүлээр гэртээ бусахан. Тиигээд Утайшань гэжэ Хитадтахи хийдтэ нургуулиа үргэлжэлүүлээд, 1876 ондо Түбэдтөө бусаад, Брайбун хийдэй шажанай судар бэшэгэй академидэ орожо, "Ганжуурай" бүхы 108 ботиине болон "Данжуурай" 225 ботиине гүйсэд шудалаад, санскрит, түбэд хэлэнүүдтэ нурахадаа, түрүүн "габжа" гэнэн, Һүүлдэнь "наарамба" гэнэн шажанай эрдэмэй дээдэ нэрэ зэргэдэ хүртэхэн юм. Эдэ бүгэдэдэ наһанайнгаа 10 жэлыг зорюулаа. Урдань "гэбшэ, габжа, гаарамба, наарамба, дооромбо, сооромбо, маарамба" гэхэ зэргын дээдын эрдэмэй зэргэтэй ламанар байгаа.

Габала - череп; священный сосуд из верхней части человеческого черепа,

обделываемый по краям металлом. Габаланууд ваджраянада сахюусан бурхадай хүндэлэлэй мүргэлдэ хэрэглэгдэдэг. Тиихэдээ тэрэ габалыг гурбан хүлтэй тулга дээрэ табижа, дүбэгэр хабхагаар бүгдэдэг. Хабхагайнь орой ошорой гү, али буддын шажанай ямар нэгэн хүлдэ тэмдэгэй түхэлтэй байдаг. Тэрэ хабхаг болон тулгань үнэтэ металллар хэгдэхэн, оюун болон элдэб үнгын шүрөөр шэмэглэгдэхэн байжа болохо. Мүргэл ёһололой үедэ габалыг заримдаа улаан болгожо үнгэлхэн хара архьяар дүүргэдэг. Тэрэнь буруу номтоной шуһанай үнгэ нажаалгаһан болоно.

Габжа - третья ученая степень в ламаистской даяна, доктор по буддийской философии. Буддын шажанай сударын аймагта мэргэжэхэн, "гэлэн, гэбшэ" гэнэн зэргэтэй хүнүүдтэ олгододог эрдэмэй нэрэ зэргэ. Габжа хүн цанидыг гүйсэд шудалжа дүүргэхэн тула саашадаа буддын философи гү, али анагааха ухаан (медицинэ), зурхай болон мистикын (шэди тарниин) тусхай хубинуудыг үзэжэ эхилдэг юм. "Габжа", "гэбшэ" гэнэн зэргэнүүд цанид дасандал нураһан ламанарта олгододог.

Гадагада ном - "внешнее учение", т.е. небуддийское.

А. ШАГДАРОВ.

Багшын булан

Бабу-Доржо Батоев - педагогикын эрдэмэй доктор, Буряад Республикын эрдэмэй габьяата ажал ябуулагша

БЭШЭГЭЙ ДУРИМ ЗААХА АРГАНУУД

(Ургэлжэлэл, эхинийн үнгэрэгшэ жэлэй ноябрийн 19-нэй, декабрийн 3, 10, 24-нэй, байгша оной январийн 14, 21, 28-най дугарнуудта).

УГЭНҮҮДЭЙ ШҮҮЛБЭРИ Б. ХЭЭЗЭГЭЙН ХУБИНУУДААР

Угыг ямар хэлэлгын хуби б гэжэ мэдэхэ тон шухала Энэ ябадал хурагшадан гансашы үгын формо ололгодо хэрэгтэй бэшэ, мүн баһа тэдэнэи грамматика ба бэшэгэй дүрим үзэлгэдэ, мүн мэдүүлээлэй гэшүүдээр шүүлбэри хэлгэдэ туһатай байна.

Буряад хэлэндэ 10 хэлэлгын хуби бии. Тэрэнэй юумэнэй нэрэ, глагол, гэмдэгэй нэрэ, тоогой нэрэ, түлөөнэй нэрэ ба наречи болбол бээ даһан хэлэлгын хубинууд болоно. дахуул үгэ, союз ба частица хадаа туһалагша үгэнүүд болоно. Междомети хадаа эдэлнээ амьраа байдаг гэжэ грамматика соо үгэнэи

Хэлэлгын хубинуудыг шүүлбэри хэхэдэ нимэнүүд илгаанууд байна гэбэл: юумэнэй нэрэ - үгын эхин формо, тусхайта ба юрын нэрэ, тоо, падеж, зохилдол, хамаадал, ямар асуудалда харюусанаб, ямар үгэдэ хамаатайб гэжэ илгаруулаха хэрэгтэй. Жэшээнь, ахамни гэжэ үгын "аха" - эхин формонь юрын хүнийн тэмдэглэһэн, нэгэнэй тоогой, II зохилдол, нэрын падежэй, I-дэхи ганса нюурта хамаадана, хэн? - гэнэ асуудалда харюусана.

Глаголоор эхин формонь, шэлжэлгэ (шэлжэлдэг гү, али үгы гү) залог, найралдал, сэг, нюур, тоо.

Причасти - сэг, зохилдол, хамаадал. Деепричасти - ямар түлэбэйб, хамаадал Тэмдэгэй нэрэ - шанарта гү, али бүриэлэтэ, сасуулан ба үдүүлэн зэргэ, нуури, ямар асуудалда харюусанаб, ямар үгэдэ хамааданаб.

Тоогой нэрэ - эхин формонь, тэрэнэй удаа шанар, простой гү, али составной, падеж, зохилдол, хамаадал, ямар асуудалда харюусанаб, ямар үгэдэ хамаатайб.

Түлөөнэй нэрэ - эхин формонь, разряд, тоо, падеж, зохилдол, хамаадал, асуудал, ямар үгэдэ хамаатайб.

Наречи - разряд, асуудал, хамаадал, ямар үгэдэ хамаатайб.

Мүн бээ даагаагүй хэлэлгын хубинуудта шүүлбэри хэхэ болоно. Морфологическа шүүлбэри хэхэдэ, имагтал бээ даһан хэлэлгын хубинуудта анхаралаа хээр табича хэхэ хэрэгтэй. Хэлэлгын хубинуудаар шүүлбэри хэхэ байхадаа, орфографическа шүүлбэри хэхэхэ шухала.

Юумэнэй нэрэ үзэжэ байхадаа, жэшэнь, "ангир" гэжэ үгэ "андир" гэжэ хэлэгдээд юундэ "ангир" гэжэ бэшэгдэдэгынь ойлгуулаха болоно. Хурагшад энэ мэтгын үгэдэ яһала адуу гаргадаг ха юм. Зүгөөр фонетическэ ба морфологическа шүүлбэри орфографическа шүүлбэри болгожорхихогүй юм ааб даа Шүүлбэри бүхэн өөрын тухай зориоготой байдаг Тигэбэшье хурагшад айдуу гаргадаг үгэнүүдтэй дайрагдахадаа, хайшан гээд зүбөөр бэшэгдэдэгынь ойлгуулаад, хануулаад ибахада, хурагшад ай орфографическа грамотность дээшээ болодог.

Хурагшад ай бэшэгэй хүдэлмэри шалгаад, тараажа үгэнхигөө урда алдһан үгэнүүдынь самбар дээрэ бэшүүлхэдээ, фонетическэ ба морфологическа шүүлбэри хэхэ болоно. Жэшэнь: "Сэлэнэ мурэн һабаһаа халиһан юм" гэжэ мэдүүлээлэй "халиһан" гэжэ хүсэд үнгэрһэн сагай причастийн орондо "халиһан" гэжэ бэшэхэдэнь, морфологическа шүүлбэри хэхэ, "хали" гэжэ глагол - һан гэжэ причастна залгата бээ дээрээ сэхэ абжа (хали-һан) - халиһан). Тиймэһээ л хашалганай удаа и бэшэгдэнэ. "Модоной хальһан" гэхэдээ, юумэнэй нэрэдэл л хашалганай удаа зөөлэн тэмдэг бэшэгдэдэг гэжэ ойлгуулаха Игэжэ морфологическа шүүлбэри дүримтэй холбоотойгоор хэхыг

ородохо хэрэгтэй. Табадахи класста фонетическэ ба морфологическа шүүлбэри зэргэ хэгдэнэ. Зургаадахи класста ехэнхидээ морфологическа шүүлбэри хэгдэхэ ёһотой. Эдэ шүүлбэринүүдэй хажуугаар орфографическа шүүлбэри 5-6 класста хэгдэхэ зэргтэй.

БЭШЭГЭЙ ДУРИМУУДЭЙ ШҮҮЛБЭРИ Хурагшад ай грамотнаар хургаха ябадалда орфографическа шүүлбэри тон ехэ туһатай. Фонетическэ ба морфологическа шүүлбэригэй орфографическа шүүлбэри нягта холбоотой.

Фонетикэ ба үгын бүриэл үзөөд байхадаа, орфографическа шүүлбэри хэхэ болохоор байна. хэхынь ёһотой Юумэнэй нэрэ ба глагол үзөөд байхадаа, орфографическа шүүлбэри бүришь үргэнөөр хэхэ болоно.

Хурагшад граматикаар ехэхэн юумэ ойлгожо абадаг Жэшэнь, фонетикээр: абяанууд ба үзэгүүд, аялгануудай гааралдал, һубарил ба нугарал үзэдэг, аялгануудыг бэшэхэ дүримүүдыг гүйсэд гарадаг; хатуу ба зөөлөн хашалгануудыг үзэдэг; илгһан тэмдэгүүд, үгын үе ба абтан үгэнүүд гэхэ мэтгэ үзэдэг. Мүн морфологээр: үгын нуури ба залгата, анхан ба гарһан нуури, үндэһэн ба суффикс, сложно үгэнүүд ба хэлэлгын хубинуудтай ганисадаг.

Игэжэ байхадань, эдэ бүхы дүримүүдыг бэшэг дээрэ зүбөөр хэрэглүүлхын тула орфографическа шүүлбэри хэгдэжэл байха болоно.

Орфографическа шүүлбэри хоёр янзаар хэгдэнэ: 1) тематическа шүүлбэри, 2) табадахи классһаа эхилжэ, зарим нэгэн хушээр бэшэгдэдэг үгэнүүд гү, али текстын бүхы үгэнүүдгэ юрэнхы орфографическа шүүлбэри хэхэ.

Тематическань, юрэнхышье орфографическа шүүлбэри хэхэдэ, класс бүридэ хурагшад ай ходо алдадаг үгэдэ хэхэ болоно Хурагшад илгһан тэмдэгүүдтэ адуунуудыг яһала гаргадаг. Жэшэнь: "Аргамжа бэшэ аад, ореолог, арыятан бэшэ аад, хэзэдэг" (Таабари) "Арыятан" гэжэ бэшэхын орондо "арьятан" гэжэ бэшэхэдэнь, игэжэ ойлгуулаха болоно: "Арыятан" гэжэ үгэдэ юундэ илгһан тэмдэг бэшэгдэнэб гэхэдэ, гүд үгэ хайшан гэжэ хэлэгдэнэб, тэрээгээрээ бэшэгдэнэ. Энэ үгын р хашалганыг удаахи йотированна я аялгантайнь нийлүүлхэгүйн тула хоорондонь илгһан тэмдэг (ь) бэшэнэбди. Илгһан тэмдэггүйгөөр бэшэхэдэнь, "арьятан" гэжэ үгэ болоно. Тиймэһээ илгһан тэмдэгүүд үгэнүүдэй удхын илгааг харуулааг, энэниень орхижо болохогүй Илгһан тэмдэгүүд тухай үгтһэн дүримүүдыг дабтаха, сээжээдүүлхэ хэрэгтэй. Бэшэгэй хүдэлмэрийн һүүлээр (диктантын) орфографическа шүүлбэри хэхэдэ туһатай байдаг. Мүн упражнени дүүргэжэ байхадаа, сээжээр шүүлбэри хэхэ болохо байна. Иймэһээ У-У1 классуудта орфографическа шүүлбэри үргэнөөр хэгдэжэ байха ёһотой.

ТОБШОАЛ. Бэшэгэй дүрим хурагшадтэ мэдэрэлтэйгээр ойлгуулаха ба бэшүүлхэгэдэ грамматическа шүүлбэри айхабтар ехэ туһа хүргэдэг юм.

АДУУНУУДЫГ ЗААЛАГА Хурагшад ай бэшэгэй хүдэлмэринүүд булта шалгагдадаг байха ёһотой. Хурагшад ай адуунуудыг шалгахадаа, ямар хүдэлмэридэ (буулгажа бэшэлгэ, диктант, изложени, сочинени гэхэ мэтэ) адуунуудыг гарганаб гэжэ хараадаа абжа, гарһан адуунуудай шалтанайнь заал һаа олохо хэрэгтэй: үгэнүүдэй бэшэгыг мэдэхгүй дээрһээ алдһан байжа болохо, яаража бэшһэн дээрһээ үзэг бэшэхэ, мүн үзһэн дүрмөөрөөшье адуу гаргажа болохо юм.

Бэшэгэй хүдэлмэринүүдтэ хурагшад ай гарһан адуунуудыг яажэ заахаг гэхэдэ:

1. Үгэдэ ганса үзэг буруу бэшһэн байгаа һаань, тэрэниень зураад, дээрһэн хэрэгтэй үзэгынь бэшэхэ. Жэшээхэдэ, сэлгэхэн,

заһаха г.м.

2. Хэрбээ үгын суффикс, залгалтануудыг буруу бэшһэн байгаа һаань, ганса үзэг заһаад орхихогүй, харин тэрэниень хүсэдөөр, дээрһэн заһажа бэшэхэ хэрэгтэй. Жэшээхэдэ: "эгшээрни" гэжэ бэшэхын орондо "эгшээрнь" гэжэ бэшһэн байгаа һаань, зөөлөн тэмдэгын зураад, орондонь дээрһэн и үзэг бэшэжэ болохогүй, харин - нь гэжэ залгалтынь зураад, дээрһэн - ни залгата бэшэхэ хэрэгтэй: эгшээрни

3. Наяхан үзһэн дүрмөөрөө хурагшад ай адуу гаргаа һаань, адуутай үгэ доогуурнын зураад орхижо болохо. Тийхэдэ хурагшад өһөдөө адуугаа оложо заһадаг.

4. Өһөдөө адуугаа оложо шадаха хурагшад ай адуугайнь доогуурнын зураншьегүй, заһаншьегүй орхижо болохо. Зүгөөр ямар мүртэ адуу гарганаб, тэрэ мүртэнэ тетрадиннь талмай дээрэ адуугайнь тоо табича болохо.

5. Тон һайнаар хурадаг хурагшад ай үсөөхэн адуу гаргахадань, текстын һүүлэ адуунуудайнь тоо табича болохо. Һайнаар хурадаг хурагшад өһөдөө адуугаа бэдэрээд, бэлэхэнээр оложо хурадаг. Игэжэ эрхимээр хурадаг хурагшад ай адууе заһангүйгөөр орхиодо, хурагшад адуугаа бэдэржэ, ухаагаа гүйлгэдэг. Тийхэдэ хожомоо тэрэ алдһан үгээ зүбөөр бэшэдэг. Хурагшад ай ухаан бололоо хүдэлгэхэ хэрэгтэй нимэ заһалга туһатай юм.

6. Учебник соһоо дүрим заажа, тетрадин талмай дээрэ бэшэхэдэ болохо. Хэрбээ хурагшын "демократическа" гэжэ абтан үгын залгата буруу бэшһэн байгаа һаань, игэжэ заажа болохо гэбэл: "Абтан үгэнүүд", пункт "Г", нюур 33.

7. Хурагшад ай тетрадь тараахадаа, ямар дүримдэ хурагшад олон адуунуудыг гаргааб, тэдэниень онсодохо. Тэрэ дүрмөө дахин дабтаад, һүүлэнь бүхы классараа упражнени дүүргэжэ болохо. Тийхэдэ алдһан үгэнүүдынь үгэнгүйгөөр тэрэ дүримэй үндэһөөр бэшэгдэхэ ондоо үгэнүүдыг үгэхыг оролохо хэрэгтэй.

8. Хурагшад ай адуунуудыг заахадаа, улаан бэхээр ехэ наринаар, сээрхэнээр заһаха хэрэгтэй. Зарим багшанар ай эдэб үгын карандашаар, муухайгаар заһахадань, хурагшад оорынгоо адууе оложо яадаг. Хурагшад ай адуунуудыг ехэ яарин нягтаар хандажа шалгаха хэрэгтэй юм. Хурагшад ай адуунуудыг заһаха, шалгаха гээшэмнай мүн лэ хүмүүжүүлхыг удхатай ха юм.

Багшын заһанһанай һүүлээр хурагшад мүн лэ адуунууд дээрээ хүдэлжэ, тэдэнээ усадаха ёһотой. Хурагшад ай үгэнүүдыг адахадань, тэрэниень хэды дахин бэшүүлхэнэй хэрэгтэй, харин тэрэ үгэдэнь адли (нэгэ дүримэй үндэһөөр) үгэнүүдыг бэшүүлхэдэ дээрэ. Хэрбээ хурагшад ай анхан нуурийн б, л, м, р хашалганай удаадахи тодо бэшэ аялганда адуу гарһан байгаа һаань, (жэшээхэдэ, үбһэн) нимэрхүү үгэнүүдыг бэшүүлхэ: үбһэн, даһан, хабһан, забһар, үбһэн гэхэ мэтэ. Хурагшад ай өһөдөөрһин дүримдэ жэшээ хануулаха, бэшүүлхыг оролохо шухала. Алдһан үгыншөө дүрим оло, тэрэндэ жэшээ хана гэжэ хурагшадтэ даабари үгэхэдэ туһатай байдаг. Тийхэдэ хурагшад өһөдөө хүдэлжэ хурадаг. Хэрбээ хурагшын "халиһан" гэжэ бэшэхын орондо "халиһан" гэжэ бэшһэн байгаа һаань, "дүрмөө хана, жэшээ бэшэ" гэжэ даабари үгэхэ.

Игэжэ багша хурагшадтэ хамта адуунуудынь заһажа, тэдэниень усадаха ёһотой. Хурагшад ай адуунуудыг мэдэрэлтэйгээр өһөдөөрһин заһуулажа, тэдэниень усадаха хэрэгтэй.

(Ургэлжэлэнь хожом гаргах).

Автор гонорараа "Буряад үнэн" жасада үргэнэ.

Соелой һонин

ҺАЙНДЭРНҮҮД, БАЯР ӨЧӨЛӨНҮҮД...

Наяхан Буряад Республикын ардын артист Бакалин Николаевич Васильеван 60 наһанай, зохоохы ажалынь 40 жэлэй ойдо зориулагдһан үдэш оперо болон балетэй театр соод юм Эрэлтэй һайханаар эмхидхэгдэжэ, республикын Ардай Хурадай Хүндэлээлэй грамота юбиларга баярай оршон байдалда С.Б.Мантатова барюулан байна.

Буряад Республикын Соелой министрствын, ВАРК-ын, нютагай эблээлэй хүтэлбэрлэлһиндэй, шабинарайнь, театрай артыгшанарай, хореографическа училищин багшанарай, нүхэдэйн зүгһөө эблэг сэлэгүүд үгтөө, амаршалгын һайхан үгэнүүд хэлэгдээ.

Энэ үдэш балетнэ зүжэгүүдтэ хөһөгүүд, "Вдохновение" гэнэ балетна хатаран ансамблин хатар, бусад нааданууд харуулагдажа, олондо һайшаагдаба. Хүбүүниинь - баһал республикын ардын артист Вячеслав Васильев гоёор хатарһан байна. Зүрхэнийгөө халуун амаршалга театрай артистууд - ветеранууд Б.Н.Васильевта хүргөө, "60 наһанай жаргал" гэнэ дууе СССР-и ардай артист Д.Ц.Дашиев гоёор дуулаба.

П.И.Чайковскийн нэрэмжтэ хүжэмэй колледждо бэлитэй багша, хүжэмшэн, хормейстер Вера Матвеевна Мантатованай алтан ойдо зориулагдһан үдэш аргагүй тохидорой үнгэрэгдэһэн байна. Тэрэнэй хүтэлбэрлэдэг оюутдай хоорнууд, мүн бишыхан артистар - Л.Линховонойн нэрэмжтэ хүжэмшэн Г.Дэхи хургуулын үхибүүд бэлэг дуунуудыг өрбиба.

Республикын Ардай Хурадай (Хүндэлээлэй грамотада зууршалагдаһанхай), хотын соелой таһагай сүт хүдэлдэг багшанарайнь, нүхэдэйн зүгһөө амаршалганууд хэлэгдээ, бэлэгүүд барюулагдаа. Хэжэгийн захиргааны гүмээгай орлошо В.Б.Батуева нютагаархиданһаа хани халуун амаршалга хүргөө. Оперно театрай дуушан, шабинь Тогмит Танхаев "Хожингэ", мүн Дымбрыловтэй "Адуунууд" гэнэ адуунуудаа бэлэгдэбэ. Бэлитэй соелодыг, артистарыг бэлдэжэ байдаг багша, хүмүүжүүлэгшэ Вера Матвеевнада үшөө ехэ амжалта, үнэр баян, жаргалтай ажаһуухынь хүсэ!

Б. ДОРЖНЕВА. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: аялга һайхан дугаа бэлэгдэһэн оперно театрай дуушан, Хэжэнэ тоонтотой Тогмит Танхаев.

Ю.ЗЯБИЦЕВАИ фото.

ЭРХИМЭЭР АЛБА ХЭЗЭНЭЙ ТҮЛӨӨ

Совет Армиин байгуулагдһаар 80 жэлэй ойдо, мүн Эсэгэ ороноо хамгаалагшан үдэртэ зориулагдһан Улаан-Үдэ хотын олонитын ойн баяран суугаан Н.А.Бестужевын нэрэмжтэ Гүрэнэй ород драмын театр соо үнгэрбэ.

Улаан-Үдэйн гарнизонной начальнико генерал-майор Г.С.Борисов бултанинь ойн баяраар амаршалба.

Правительствын Түрүүлэгшын орлошо Д.Ч.Нимаева Республикын Президентын нэрлээ амаршалаа.

Эрхимээр Эсэгэ орондоо алба хэһэнэй түлөө генерал-майорнууд Геннадий Борисов Владимир Корпусов хоёр, полковникууд Валерий Савицкий, Георгий Рыжаков, Александр Кобылкин, Сергей Зайцев, Владимир Гришин, Александр Крутов Республикын Президентын гарай бэлэгтэ хүртөө.

Мүн бүлэг сэрэгтэй алба хааһан Буряад Республикыг болон Ардай Хурадай Хүндэлээлэй грамотануудаар шагнагдаба. Эгэ эрхим сэрэгтэй подразделенид үнгэртэ телевизор бэлэг барюулагдаа.

Т. ПУРБЕУВ.

НОЁХОН НЮТАГТА

Урланд Ноехоной үндэр наһанай фольклорно дуу, хатарай ансамбль Усть-Ордайн округой нютагуудаар ябажа, талаан бэлитээрээ олоной сэдхэхэдэ хүдэлгэһэн байха юм Тийхэдэ тэндэхи "Талан аяланууд" гэнэ ансамблин артистуудыг Сэлэнэ нютагта уриа болон.

Хүндлэг айтһадань һанханта ер жэ, Ноехоной соелой баһанда уран һайханай концерт табиба. Хоһын айһада Гусинюверск хотодо мүн лэ бэлит шадабарияа харуулаа.

Н. НАМСАРАЕВ.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Ардай Хурал болон Правительство

Ахамад редактор А.А. АНГАРХАЕВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: Б.М.Ж. БАЛДАНОВ (ахамад редакторай орлогшо), Г.Х.ДАШЕЕВА (ахамад редакторай орлогшо), Б.В. ГЫНДЫНЦЫРЕНОВ (харюусалгата секретарь), А.Г.ЛУБСАНОВ (Буряад Республикын Правительство), Д.Д.СУНДАРОН (Буряад Республикын Ардай Хурал), таһагуудыг даагшад: Ц.Ц.ДОНДОГОВ, С.Д.ОЧИРОВ, Н.Д. НАМСАРАЕВ, Т.В.САМБЯЛОВА, Д.Ш.ХУБИТУЕВ, А.Д.ТАПХАЕВ, В.И.ПИНТАЕВ (хэлбэлээлэй директор).

Магай адрес: 670000, Улаан-Үдэ, Каландаринивилин үйлэс, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци.

Газет хэблээлэй 1 хуудан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэһэг 3900 (хамта 25.900) Хэблээлэй гушаагдаһан сэг 17.00.

"Республиканска типографи" гэнэ АО-до газет хэблээлэй. Директорайнь телефон: 21-40-45. Б-0079-дэхи номергойгоор бүрийдхэдэ абтанхай Заказ № 8287.

Редакциин телефонууд: ахамад редакторай - 21-50-96, приемнын - 21-54-54, ахамад редакторай орлогшонорой - 21-68-08, 21-64-36, харюусалгата секретарин - 21-50-52, секретариан - 21-50-52, таһагууд: үндэлтэний болон политическэ асуудлануудаар - 21-55-97 (даагшань), 21-61-35, 21-34-05, экономикын - 21-63-86, 21-61-35, соелой болон түүхын - 21-60-21 (даагшань), 21-57-63, залуушуудай, оюутдай ажабайдалай болон олонитын хүдэлмэрийн - 21-54-93 (даагшань), 21-69-58, мэдэлгэлий болон соносхолтой - 21-62-62, 21-67-81, корректоринүүдэй - 21-33-61, компьютерна түбэй - 21-66-76.

"Бурятия" хэблээлэй телефонууд директор - 21-49-94, бухгалтер - 21-23-67, вахта - 21-60-91.

Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүний, нютагай нэрнүүдэй бэшэгыг хазайгуулан ушарта авторнуудынь харюусалгатай. Редакциин һанамжа автарайхитай адли бэшэ байжа магад.